

საბაზო ან/და საშუალო საფეხურის საქართველოს ისტორიის, საქართველოს გეოგრაფიისა და სხვა საზოგადოებრივი მეცნიერებების მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი

მუხლი 39. საბაზო ან/და საშუალო საფეხურის საზოგადოებრივი მეცნიერებების
მასწავლებლის პროფესიული უნარ-ჩვევები

1. ისტორია

ა) მიმართულება: ისტორიული დრო

ა.ა) დროში ორიენტირება;

ა.ბ) ქრონოლოგიური ერთეულების სისტემის გამოყენება;

ბ) მიმართულება: ისტორიული ინტერპრეტაცია

ბ.ა) ისტორიული ფაქტებისა და მოვლენების განსხვავებული ინტერპრეტაციის ანალიზი და
შეფასება;

გ) მიმართულება: ისტორიული კვლევა

გ.ა) ისტორიული (პირველადი და მეორადი) წყაროების ანალიზი;

გ.ბ) ისტორიული კვლევის დაგეგმვა და ჩატარება.

დ) მიმართულება: კომუნიკაცია

დ.ა) მსჯელობა სხვადასხვა ეპოქაში საქართველოსა და მსოფლიოში მნიშვნელოვანი
პოლიტიკური, სოციალურ - ეკონომიკური და კულტურულ - რელიგიური მოვლენების
შესახებ;

დ.ბ) მსჯელობა თანამედროვე ეპოქასა და წარსულში განსხვავებული კულტურების ურთიერ-
ობისა და ურთიერთგავლენის შესახებ;

დ.გ) მსჯელობა საქართველოსა და მსოფლიოში პოლიტიკური, სოციალურ - ეკონომიკურ და
კულტურულ-რელიგიური პროცესების ურთიერთმიმართების შესახებ;

დ.დ) მიმოხილვითი თხზულების დაწერა ისტორიულ თემატიკაზე;

დ.ე) ისტორიული თემის დაწერა საკუთარი კვლევის საფუძველზე.

2. გეოგრაფია

ა) მიმართულება: დრო და სივრცე

ა.ა) რუკის ენის გაგება; რუკის, სხვა თვალსაჩინოებების (სქემა, დიაგრამა, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი) და გეოგრაფიული ხელსაწყოების გამოყენებით ინფორმაციის მოძიება;

ა.ბ) სივრცეში ორიენტაცია – ჰორიზონტის მხარეები, გრადუსთა ბადე; ადგილის მდებარეობის განსაზღვრა;

ა.გ) ლეგენდის გამოყენებით სიმბოლოების აღქმა;

ა.დ) მასშტაბის აღქმა - მასშტაბის გამოყენებით ადგილის და მანძილების გაზომვა და შედარება, კარ-ტოგრაფიული პროექციების განსხვავება;

ა.ე) რუკებიდან და სხვა თვალსაჩინოებებიდან (ფოტოები, გრაფიკები, ცხრილები, დიაგრამები და სხვა) მოპოვებული ინფორმაციის დაკავშირება გეოგრაფიულ ცოდნასთან და ამის საფუძველზე ადგილის, მოვლენისა და პროცესების დახასიათება, კანონზომიერებების დადგენა;

ა.ვ) რელიეფის, ჰიდროსფეროს (შიგა წყლების და მსოფლიო ოკეანის), ატმოსფერული მოვლენების, ბუნებრივი რესურსების, განსახლებების, მოსახლეობის დემოგრაფიული მახასიათებლების, სოციალური და ეკონომიკური სისტემების, სატრანსპორტო სისტემის შესახებ ინფორმაციის მოძიება-ანალიზი;

თვალსაჩინოებების თემატური ანალოგების შედგენა.

ბ) მიმართულება: გეოგრაფიული კვლევა

ბ.ა) თემატიკის შესაბამისი გეოგრაფიული კვლევის (მათ შორის საველეს) დაგეგმვა;

პრობლემის, გეოგრაფიული კვლევის მიზნის, მისი გადაჭრის გზებისა და მიმართულების განსაზღვრა;

ბ.ბ) გეოგრაფიული კვლევისათვის საჭირო ინფორმაციის შეგროვება, მონაცემთა ორგანიზება;

ბ.გ) გეოგრაფიული კვლევის განსახორციელებლად მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზი და და-მუშავება;

ბ.დ.) გეოგრაფიული პრობლემის გადაჭრა, კვლევის შედეგების არგუმენტირებულად წარმოჩენა;

ბ.ე) გეოგრაფიული თემის სტრუქტურული ორგანიზაცია.

გ) მიმართულება: გეოგრაფიული ინტერპრეტაცია

გ.ა) გეოგრაფიული ტერმინებისა და ცნებების ადეკვატური გამოყენება;

გ.ბ) გეოგრაფიული ფაქტების მოსაზრებისგან განსხვავება;

გ.გ) გავრცელებული გეოგრაფიული სტერეოტიპების კონტრარგუმენტაცია;

გ.დ) გეოგრაფიული ინფორმაციის საფუძველზე პროგნოზების გაკეთება და მოდელების შექმნა (გეოგრაფიულ კონტექსტში);

გ.ე) სხვადასხვა ფორმატში (წერიტი, ზეპირი, ვიზუალური) წარმოდგენილი ინფორმაციის გააზრება და აღქმად ფორმატში წარმოჩენა.

დ) მიმართულება: კომუნიკაცია

დ.ა) რუკებისა და სხვა თვალსაჩინოებების გამოყენებით საკუთარი მოსაზრებების გა-მოხატვა; გეოგრაფიული კვლევის შედეგების წარმოჩენისათვის აუცილებელი უნარ-ჩვევების გამოვლენა;

დ.ბ) მოვლენებსა და პროცესებს შორის მიზეზ-შედეგობრივ კავშირებზე მსჯელობა;

გეოგრაფიული თემის დაწერა;

დ.გ) გეოგრაფიული დავალების სპეციფიკის გათვალისწინებით სამუშაოს დანაწილება, განხილვა და სხვ.;

დ.დ) დამუშავებული გეოგრაფიული თემის პრეზენტაცია.

3. სამოქალაქო განათლება

ა) მიმართულება: კვლევა

ა.ა) საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საკუთარი შესაძლებლობების, ადგილისა და მნიშვნელობის გაანალიზება;

ა.ბ.) საზოგადოებრივი ცხოვრებისათვის მნიშვნელოვანი მოვლენებისა და პროცესების ამოცნობა და მრავალმხრივი გაანალიზება;

ა.გ) საზოგადოებრივი, რელიგიური, საგანმანათლებლო, სამართლებრივი, სახელმწიფო და ეკონომიკური ინსტიტუტების ფუნქციებისა და მნიშვნელობის გაანალიზება.

დემოკრატიული პრაქტიკის ანალიზი საზოგადოების ინტერესებთან, ტრადიციებთან და ღირებულებებებთან მიმართებაში.

ა.დ) სამოქალაქო ცხოვრების, პოლიტიკისა და სახელმწიფოს მიზეზ-შედეგობრივი ანალიზი;

ა.ე) საქართველოს პოლიტიკური ცხოვრების საფუძვლების ანალიზი;

საზოგადოებრივი ინტერესების განხორციელებისათვის სამოქალაქო მონაწილეობითი პროცესების მნიშვნელობის ანალიზი ;

ა.ვ) სახელმწიფოს კონსტიტუციური დემოკრატიის ჯანსაღი ფუნქციონირების ხელშეწყობისათვის მოქალაქეთა შესაძლებლობების შესწავლა და განსაზღვრა

ბ) მიმართულება: შეფასება

ბ.ა) საზოგადოებრივ მოვლენებსა და პროცესებთან მიმართებაში პოზიციის გამომუშავება და არგუმენტირებულად დაცვა;

ბ.ბ) საზოგადოებრივ მოვლენებსა და პროცესებთან მიმართებაში სხვადასხვა მიდგომისა თუ პოზიციის კრიტიკულად შეფასება;

ბ.გ) მოვლენების, პროცესებისა და პოზიციების შეფასებისას შესაბამისი კრიტერიუმების გამოყენება.

ბ.დ) კონსტიტუციის საფუძველზე მოქმედი ხელისუფლების საქმიანობაში დემოკრატიის მიზნების, ღირებულებებისა და პრინციპების ასახვის შეფასება;

ბ.ე) ქვეყნის დემოკრატიაში მოქალაქეების როლის, მათი პირადი პოლიტიკური და ეკონომიკური ვალდებულებების შეფასება;

გ) მიმართულება: კომუნიკაცია

გ.ა) საზოგადოებრივი ინტერესების განსახორციელებლად მოსწავლეებთან, კოლეგებთან, მშობლებთან, სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა;

გ.ბ) საზოგადოებრივ საკითხებზე მსჯელობისას სხვადასხვა არგუმენტისა და გამოხატვის ფორმების მიზნობრივად გამოყენება;

გ.გ) იმ პროცესებსა თუ გადაწყვეტილებებში ინფორმირებულად და ეფექტურად მონაწილეობა, რომლებიც ეხება მოსწავლეებისა და საკუთარ პიროვნულ განვითარებას, მშობლებისა და სკოლის, საზოგადოების ინტერესებს.

მუხლი 40. საბაზო ან/და საშუალო საფეხურის საზოგადოებრივი მეცნიერებების მასწავლებლის პროფესიული ცოდნა

1. ისტორია

ა) ისტორიის შესავალი:

ა.ა) ისტორიის შესწავლის საგანი და ამოცანები;

ა.ბ) ისტორიის დამხმარე დისციპლინები - არქეოლოგია, ეთნოლოგია, წყაროთმცოდნეობა, ისტორიოგრაფია, ნუმისმატიკა, ისტორიული გეოგრაფია, ჰერალდიკა, გენეალოგია, ეპიგრაფიკა;

ა.გ) ისტორიის პერიოდიზაცია;

ა.დ) მსოფლიოსა და საქართველოში ისტორიული აზრის განვითარება (ძველი სამყაროსა და შუა საუკუნეების მემატიანეები, ახალი ეპოქის ისტორიკოსები, XIX-XX საუკუნეების ისტორიკოსები).

ბ) დრო და კალენდარი:

ბ.ა) ისტორიული დროის ერთეულები: წელი, საუკუნე, ათასწლეული, წელთაღრიცხვის სისტემა; კალენდარი და დროის აღრიცხვის სისტემები (იულიუსის და გრიგორიანული კალენდრები, ქორონიკონი, ჰიჯრა).

ბ.ბ) ისტორიის პერიოდიზაცია.

გ) პრეისტორიული ეპოქა:

გ.ა) ადამიანის წარმოშობა და განვითარება; მისი განსახლება მსოფლიოში;

გ.ბ) პალეოლითი;

გ.გ) ნეოლითური რევოლუცია;

გ.დ) სპილენძ - ბრინჯაოს ეპოქა;

გ.ე) უძველესი რელიგიური წარმოდგენები;

გ.ვ) ხელოვნება პირველყოფილ საზოგადოებაში;

გ.ზ) პრეისტორიული ეპოქის ადამიანი საქართველოს ტერიტორიაზე.

დ) ძველი აღმოსავლეთი:

დ.ა) რა არის სახელმწიფო? თეორიები სახელმწიფოს წარმოშობის შესახებ;

დ.ბ) დამწერლობის გაჩენა, დამწერლობის ტიპები;

დ.გ) ძველი ეგვიპტე;

დ.დ) შუამდინარეთი (შუმერ - აქადის სახელმწიფოები, ბაბილონი, ასურეთი);

დ.ე) ხეთების სამეფო;

დ.ვ) ურარტუ;

დ.ზ) ფინიკია;

დ.თ) იუდეა და ისრაელი - იუდაიზმი;

დ.ი) აქემენიანთა იმპერია - ზოროასტრიზმი;

დ.კ) ძველი ჩინეთი - კონფუციანობა;

დ.ლ) ძველი ინდოეთი - ინდუიზმი, ბუდიზმი.

დ.მ) ადგილმდებარეობა, სახელმწიფო მმართველობის სისტემა, სოციალური სისტემა, საშინაო და საგარეო პოლიტიკა, ეკონომიკა, განათლება, კულტურა და რელიგია)

ე) ქართველი ხალხის წარმომავლობის საკითხი

ე.ა) სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტომთა უძველესი გაერთიანებები. დიაოხი და კოლხა.

ვ) ძველი საბერძნეთი, ელინიზმი და რომი:

ვ.ა) საბერძნეთის მდებარეობა, ბუნებრივი პირობები, კრეტა- მიკენი; არქაული ეპოქა - დიდი ბერძნული კოლონიზაცია; კლასიკური ეპოქა - ათენი; სპარტა; ბერძენ-სპარსელთა ომები; პელოპონესის ომი; ბერძნული პოლისის კრიზისი;

ვ.ბ) სახელმწიფო სისტემა;

ვ.გ) სოციალ - ეკონომიკური სისტემები;

ვ.დ) განათლება;

ვ.ე) ძველი ბერძნული რელიგია (ღმერთების პანთეონი, სპორტული თამაშები).

ვ.ვ) ძველი ბერძნული კულტურა (თეატრი, არქიტექტურა, ქანდაკება, ფერწერა, ლიტერატურა, მეცნიერება, ფილოსოფია, ისტორიოგრაფია).

ვ.ზ) ალექსანდრე მაკედონელის იმპერია და მისი დაცემა.

ვ.თ) ელინისტური ეპოქა.

ვ.ი) იტალიის მდებარეობა, ბუნებრივი პირობები; ეტრუსკები; რომის დაარსება - მეფობის ეპოქა; რომის რესპუბლიკა (მმართველობის სისტემა, სოციალ-ეკონომიკური სისტემა, პატრიციები და პლებეები; დაპყრობითი ომები, რესპუბლიკის კრიზისი, სამო-ქალაქო ომები);

ვ.კ) რომის იმპერია ახ. წ. I – II საუკუნეებში - პრინციპატი:

ვ.ლ) იმპერატორის ხელისუფლება და მმართველობის სისტემა; სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობა, საგარეო და საშინაო პოლიტიკა: ოქტავიანე, კალიგულა. ნერონი, ვესპასიანე. რომი ახ. წ. II საუკუნეში - ძლიერების მწვერვალი: ტრაიანე, ადრიანე, ანტონიუს პიუსი, მარკუს ავრელიუსი;

ვ.მ) ქრისტიანული რელიგია:

ვ.ნ) ქრისტიანობის წარმოშობა. ქრისტიანული რელიგიური მოძღვრება. ქრისტიანობის გავრცელება და მისი დევნა;

ვ.ო) რომის იმპერია ახ. წ. III – V საუკუნეებში - დომინატი:

ვ.პ) დიოკლეტიანეს რეფორმები და დომინატის დამყარება. კონსტანტინეს რეფორმები. ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადება; რომის იმპერიის ორად გაყოფა; რომი და ბარბაროსები; დასავლეთ რომის იმპერიის დაცემა);

ვ.ჟ) კულტურა ძველ რომში (არქიტექტურა, ლიტერატურა, რელიგია. „პური და სანახაობა“, ისტორიოგრაფია).

ზ) საქართველო ანტიკურ ხანაში:

ზ.ა) ეგრისის სამეფო ძვ. წ. VI-III სს. და ბერძნული ახალშენები.

ზ.ბ) ქართლის (იბერიის) სამეფო-სახელმწიფო მმართველობის სისტემა, საზოგადოებრივი (სოციალური) ურთიერთობები, საგარეო პოლიტიკა (ურთიერთობა ელინისტურ სახელმწიფოებთან, რომთან და პართიასთან).

ზ.გ) ანტიკური ხანის ქართული კულტურა და რელიგია.

თ) სასანიანთა ირანი - ტერიტორია, სახელმწიფო მმართველობის სისტემა, ბიზანტიასთან ურთიერთობა, სასანიანთა ირანის კავკასიური პოლიტიკა. რელიგიური ექსპანსია.

ი) ბიზანტიის იმპერია IV- XV:

ი.ა) სახელმწიფო მმართველობის სისტემა; იუსტინიანე დიდი და “რომის სამართლის კრე-ბული;” ურთიერთობა ბარბაროსულ სახელმწიფოებთან. ირან-ბიზანტიის ომები. იბერია და ეგრისი ირან-ბიზანტიის დაპირისპირებაში;

ი.ბ) არაბები და ბიზანტიის იმპერია; ჰერაკლე კეისარი. ხატაყვანისმცემლობა და ხატმებრძოლობა; განხეთქილება მსოფლიო ქრისტიანულ ეკლესიაში;

ი.გ) თურქ-სელჩუკები და ბიზანტია;

ი.დ) ბიზანტია და ჯვაროსნები.

ი.ე) ბიზანტიის დასუსტება და დაცემა (XII-XVსს.).

ი.ვ) ბიზანტიური კულტურა: არქიტექტურა, იკონოგრაფია, მეცნიერება, განათლება, მწერლობა.

კ) არაბები - მუჰამედი და ისლამი; სახალიფოს ჩამოყალიბება; არაბთა დაპყრობები; სუნიტები და შიიტები. მუსლიმთა რელიგიური პოლიტიკა; სახალიფოს კრიზისი;

მუსლიმური კულტურა (არქიტექტურა, ლიტერატურა, მეცნიერება)

ლ) თურქ - სელჩუკები - სელჩუკთა სახელმწიფოს ჩამოყალიბება. სელჩუკთა დაპყრობები. სახელმწიფოს დასუსტება და დაშლა.

მ) მონღოლები - მონღოლთა სახელმწიფოს შექმნა - ჩინგიზ ყაენი. მონღოლთა დაპყრობები, მონღოლთა სახელმწიფოები.

ნ) ოსმალები - ოსმალთა სახელმწიფოს ჩამოყალიბება. რელიგიური პოლიტიკა. დაპყრობითი ომები. ევროპისა და ოსმალთა ურთიერთობა. ოსმალეთის იმპერიის დასუსტება.

ო) ჩინეთი - VII – XV სს.

პ) ინდოეთი - VII – XV სს.

ჟ) დასავლეთ ევროპა შუა საუკუნეებში (V - XIV სს.):

ჟ.ა) ხალხთა დიდი გადასახლება; ფრანკების სამეფო (მეროვინგები. „სალიკური სამართალი“, კაროლინგების იმპერია: კარლოს დიდი, „კაროლინგული რენესანსი“; ფრანკების იმპერიის და-ცემა;

ჟ.ბ) ფეოდალიზმი დასავლეთ ევროპაში;

პ.გ) რაინდობა;

ჟ.დ) შუა საუკუნეების ქალაქი;

ჟ.ე) სოფელი შუა საუკუნეებში;

ჟ.ვ) ვაჭრობა და ხელოსნობა, მანუფაქტურები;

ჟ.ზ) ეკლესია შუა საუკუნეებში - კათოლიკობა და მართლმადიდებლობა; ერესი; მსოფლიო საეკლესიო კრებები; რომის პაპი და მართლმადიდებელი პატრიარქები; ეკლესია და სახელმწიფო; განდევილობა და მონასტრები; კათოლიკური ორდენები.

ჟ.თ) ჯვაროსნული ლაშქრობები;

ჟ.ი) წოდებრივ - წარმომადგენლობითი მონარქიების ჩამოყალიბება.

ჟ.კ) განათლება შუა საუკუნეებში - სკოლები და უნივერსიტეტები.

ჟ.ლ) შუა საუკუნეების ევროპული ხელოვნება: არქიტექტურა, იკონოგრაფია, მეცნიერება, ლიტერატურა.

ჟ.მ) ინგლისი - X - XV სს.

ჟ.ნ) საფრანგეთი - X - XV სს.

ჟ.ო) საღვთო რომის იმპერია - X - XV სს.

ჟ.პ) ესპანეთი - VII – XV სს.

ჟ.ჟ) იტალიის ქალაქები - VII – XV სს.

რ) რუსეთი X – XVII სს:

რ.ა) კიევის რუსეთის წარმოშობა. რუსეთის გაქრისტიანება. მონღოლების მიერ რუსეთის დაპყრობა. რუსეთის გაერთიანება მოსკოვის ირგვლივ. III რომის იდეა. ივანე მრისხანე. რუსეთის დაპყრობები და ტერიტორიული გაფართოება.

ს) საქართველო IV-XIV სს:

ს.ა) ქრისტიანობის სახელმწიფო რე-ლიგიად გამოცხადება; ვახტანგ გორგასალი; "დიდი ომიანობა"; სომეხ - ქართველთა საეკლესიო განხეთქილება; მეფობის გაუქმება ქართლში. ერისმთავრობის ინსტიტუტი;

ს.ბ) არაბობა საქართველოში (ჰაბიბ იბნ-მასლამას "დაცვის სიგე-ლი," მურვან ყრუსა და ბულა თურქის ლაშქრობები, არაბთა მმართველობის სისტემა საქართველოში);

ს.გ) ადრეფეოდალური ხანის ქართული კულტურა: სამონასტრო ცხოვრება, ასურელი მამები, გრიგოლ ხანძთელი, არქიტექტურა.

ს.დ) სამეფო-სამთავროების წარმოშობა.

ს.ე) პატრონჟმობა საქართველოში.

ს.ვ) საქართველოს ერთიანი სახელმწიფო.

ს.ზ) საქართველო XI საუკუნეში - საქართველოს გაერთიანების დასაწყისი - დავით კურაპალატი; ბაგრატ III.

ს.თ) ბიზანტია და საქართველო - გიორგი I, ბაგრატ IV, გიორგი მთაწმინდელი.

ს.ი) საქართველო და თურქ - სელჩუკები - გიორგი II.

ს.კ) საქართველოს გაერთიანება - დავით IV აღმაშენებელი; დავითის მემკვიდრეები - დემეტრე I; გიორგი III.

ს.ლ) თამარ მეფის ეპოქა.

ს.მ) ქართული კულტურა XII-XIII საუკუნეებში: ქალაქები, განათლება, საერო და სასულიერო მწერლობა, საისტორიო მწერლობა, არქიტექტურა, იკონოგრაფია.

ს.ნ) მონღოლთა ბატონობა საქართველოში - მონღოლური მმართველობის დამყარება საქართველოში.

ს.ო) ორმეფობა საქართველოში, ხალხის აღწერა და მონღოლური გადასახადები.

ს.პ) დემეტრე თავ-დადებული.

ს.ჟ) გიორგი V ბრწყინვალე.

ს.რ) თემურ-ლენგის შემოსევები საქართველოში და მისი შედეგები.

ტ) დასავლეთ ევროპა, ჩრდილოეთ ამერიკა, რუსეთი ახალ დროში (XV-XIX სს.):

ტ.ა) რენესანსი (მსოფლმხედველობა, მეცნიერება, ხელოვნება);

ტ.ბ) რეფორმაცია (მარტინ ლუთერი, კალვინიზმი, რეფორმაცია ინგლისში, კონტრეფორმაცია).

ტ.გ) კოლუმბამდელი ამერიკის ცივილიზაციები: (მაია, აცტეკები და ინკები).

ტ.დ) დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები (ვასკო და გამა, კოლუმბი, მაგელანი).

ტ.ე) აბსოლუტიზმი

ტ.ვ) საფრანგეთი - (რიშელიე, მაზარინი, ლუი XIV, მერკან-ტელიზმი);

ტ.ზ) ინგლისი - თიუდორები;

ტ.თ) საღვთო რომის იმპერია - ჰაბსბურგები;

ტ.ი) ესპანეთი - ჰაბსბურგები

ტ.კ) რუსეთის იმპერია - პეტრე I; ეკატერინე II.

ტ.ლ) კოლონიალიზმის დასაწყისი.

ტ.მ) ნიდერლანდების ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის.

ტ.ნ) ინგლისის რევოლუცია (სამოქალაქო ომი, კრომველი, რევოლუციის შედეგები).

ტ.ო) ორთქლის მანქანა და სამრეწველო გადატრიალება.

ტ.პ) ამერიკის კოლონიზაცია ინგლისელების მიერ; ომი დამოუკიდებლობისათვის, ამერიკის შეერთებული შტატების შექმნა, ჯორჯ ვაშინგტონი, 1787 წლის კონსტიტუცია; სამოქალაქო ომი აშშ-ში.

ტ.ჟ) განმანათლებლობა (ფრანგი განმანათლებლები, ეკონომიკური თეორიები ფიზიოკრატე-ები, ადამ სმიტი);

ტ.რ) საფრანგეთის დიდი რევოლუცია (აბსოლუტიზმის კრიზისი, მონარქიის დამხობა, იაკობინელთა დიქტატურა, რევოლუციის შედეგები);

ტ.ს) ნაპოლეონის ეპოქა (ნაპოლეონის აღზე-ვება, ნაპოლეონის საგარეო პოლიტიკა და საომარი კამპანიები; კონტინენტური ბლოკადა, 1812 წლის საომარი კამპანია რუსეთში, ბრძოლა ლაიფციგთან, ვატერლოოს ბრძოლა).

ტ.ტ) რევოლუციების ხანა ევროპაში.

ტ.უ) ინდუსტრიული რევოლუცია.

ტ.ფ) იმპერიალიზმი და კოლონიალიზმი - ინგლისი, რუსეთი, საფრანგეთი, ესპანეთი.

ტ.ქ) ევროპა XIX საუკუნის მეორე ნახევარში - საფრანგეთის მესამე რესპუბლიკა, გერმანიის გაერთიანება, იტალიის გაერთიანება, ალექსანდრე II-ის რეფორმა.

ტ.ღ) ურბანიზაცია, სოციალური ცვლილებები; მუშათა მოძრაობა, მარქსიზმი);

ტ.ყ) დასავლური კულტურა XVI-XIX სს.

უ) საქართველო XV-XVIII სს:

უ.ა) ალექსანდრე დიდი; გიორგი VIII და ქვეყნის დაშლა სამეფო-სამთავროებად; ბრძოლა ირანისა და ოსმალეთის წინააღმდეგ XVI-XVII სს. (ბრძოლა სიხოსტასთან, ამასიის ზავი, ლუარსაბ I და სიმონ I, სამცხე-საათაბაგოსა და აჭარის ოსმალეთის მფლობელობაში გადასვლა, თეიმურაზ I და ლუარსაბ II, გიორგი სააკაძე); ვახტანგ VI; თეიმურაზ II და ერეკლე II; სოლომონ I; საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა XVI-XVIII სს; ქართული კულტურა XV-XVIII სს;

ფ) საქართველო XIX საუკუნეში:

ფ.ა) რუსეთის მიერ ქართული სამეფო-სამთავროების გაუქმება; აჯანყებები ქართლის მთია-ნეთში, კახეთში, იმერეთსა და გურიაში, 1832 წლის შეთქმულება; რუსეთის მთავრობის პოლიტიკა საქართველოში 30-50-იან წლებში; რუსეთ-ირანის ომები და საქართველო; რუსეთ-

თურქეთის ომები და საქართველო; ბატონყმობის გაუქმება საქართველოში; 60-70-იან წლების რეფორმები; “თერგდალეულები;” მარქსისტული მოძრაობა საქართველოში; პოლიტიკური მიმდინარეობებისა და პარტიების ჩამოყალიბება; ქართული კულტურა XIX საუკუნეში.

ქ) XX საუკუნე:

ქ.ა) საქართველო და მსოფლიო XX საუკუნის პირველ ნახევარში: I მსოფლიო ომი; რევოლუციები და სამოქალაქო ომი რუსეთში ;

ქ.ბ) პარიზის სამშვი-დობო კონფერენცია;

ქ.გ) საქართველო 1918-1921 წლებში;

ქ.დ) საქართველო საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში (20-იანი წლების დასაწყისის განმათავისუფლებელი აჯანყებები; კოლექტივიზაცია და ინდუსტრიალიზაცია; პოლიტიკური რეპრესიები...);

ქ.ე) ევროპა პირველ და მეორე მსოფლიო ომებს შორის, ტოტალიტარული სახელმწიფოები - გერმანია, იტალია, საბჭოთა კავშირი.

ქ.ვ) აშშ - დიდი დეპრესია.

ქ.ზ) დასავლური კულტურა XX საუკუნის პირველ ნახევარში.

ქ.თ) II მსოფლიო ომი და საქართველო; II მსოფლიო ომის შედეგები. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის საფუძვლები (შეიარაღებული კონფლიქტების მსხვერპლთა დაცვა, ომის წარმართვის მეთოდებისა და საშუალებების შეზღუდვა);

ქ.ი) მსოფლიო და საქართველო XX საუკუნის მეორე ნახევარსა და XXI საუკუნის დასაწყისში: ცივი ომი, ცივი ომის დროინდელი კონფლიქტები (მაგ.: კარიბის კრიზისი, ვიეტნამის ომი, ავღანეთის ომი...); “პერესტროიკა” და სსრკ-ის დაშლა; მსოფლიო და საქართველო პოსტსაბჭოთა ეპოქაში.

ქ.კ) XX საუკუნის დასავლური კულტურა.

ქ.ლ) XX საუკუნის ქართული კულტურა.

გეოგრაფია

ა) გეოგრაფიის შესავალი:

ა.ა) გეოგრაფიის შესწავლის საგანი, ამოცანები, ობიექტი და მიზნები;

ა.ბ) გეოგრაფიული იდეების ჩამოყალიბების (ფორმირების) ისტორია; მოგზაურები და მოგზაურობები; დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები; ქართული გეოგრაფიული აზროვნების განვითარება და გეოგრაფიის ფუძემდებლები.

ა.გ) გეოგრაფიული ცნებები და ტერმინები;

ა.დ) გეოგრაფიის და გეოგრაფიული ცოდნის მნიშვნელობა;

ა.ე) თანამედროვე გეოგრა-ფიული მეცნიერების სისტემა;

ა.ვ) გეოგრაფიული კვლევის მეთოდები: ტრადიციული (აღწერი-ლობითი, შედარებით გეოგრაფიული, კარტოგრაფიული) და თანამედროვე (მათემატიკუ-რი, აეროკოსმოსური, გეოინფორმაციული, მოდელირება); გეოგრაფიული პროგნოზირება;

ა.ზ) მდგრადი განვითარების კონცეფცია.

ბ) სივრცეში ორიენტაცია:

ბ.ა) რუკა, რუკის ენა; გლობუსი; ადგილის გეგმა; კომპასი; ჰორიზონტის მხარეები, გრადუსთა ბადე, გრძედი და განედი, ტროპიკები და პოლარული წრეები;

ბ.ბ) დედამიწის წლიური და დღეღამური მოძრაობა;

ბ.გ) სასაათო სარტყელები, თარიღთა ცვლის ხაზი;

ბ.დ) მასშტაბი; კარტოგრაფიული პროექციები; სხვადასხვა ხელსაწყოთი აზომვების ჩატარება (რუკასა და ველზე).

გ) ფიზიკურ-გეოგრაფიული მახასიათებლები:

გ.ა) ატმოსფეროს აგებულება და შედგენილობა; ამინდი და კლიმატი; ტემპერატურის ცვლილება განედის, სიმაღლის და ოკეანესთან სიახ-ლოვის მიხედვით; ქარები, მათი წარმოშობა და გავრცელების კანონზომიერებები; ნალექები, მათი წარმოშობა და გავრცელების კანონზომიერებები;

გ.ბ) ამინდის პროგნოზი; მეტეოროლოგი-ური ხელსაწყოების გამოყენების პრინციპი; კლიმატური სარტყელები; კლიმატის გავლენა მიწათმოქმედებაზე, ტრანს-პორტზე, ადამიანის ჯანმრთელობაზე; ატმოსფეროსთან დაკავშირებული კატასტროფული მოვლენები; ატმოსფეროს დაცვა.

გ.გ) ჰიდროლოგია: მდინარეები, ტბები, მყინვარები, მიწის-ქვეშა წყლები, ჭაობები, წყალსაცავები; მათი მდებარეობა, ძირითადი მახასიათებლები და მნიშვნელობა; გავლენა რელიეფზე, კლიმატზე, მოსახლეობაზე, მეურნეობაზე; წყლის რესურსების მოცულობა, გამოყენება, დაცვა. წყალთან დაკავშირებუ-ლი კატასტროფული მოვლენები;

გ.დ) ზღვებისა და ოკეანეების მდებარეობა და განფენილობა; მარილიანობა, სიღრმე, სრუტეები, ყურეები, მიქცევა-მოქცევა, დინებები, სამეურნეო გამოყენება, დაბინძურება, დაცვა;

გ.ე) დედამიწის შინაგანი აგებულება; ლითოსფეროს ფილების მოძრაობა; დედამიწის ზედაპირის ცვლილება: ვულკანები და მიწისძვრები; რელიეფი, გეოლოგიური პერიოდები (გეოქრონოლოგია), ტექტონიკა, ენდოგენური და ეგზოგენური პროცესები; წიაღისეული რესურსები, რესურსების მდგრადი გამოყენება; აბსოლუტური და შეფარდებითი სიმაღლე, რელიეფის ფორმები და ტიპები, მისი გავლენა კლიმატზე, მცენარეებზე, ცხოველებზე, მეურნეობაზე;

გ.ვ) ნიადაგის ტიპები და ნაყოფიერება, მცენარეთა და ცხოველთა სამყარო. ბუნებრივი ზონები, სიმაღლებრივი სარტყლოება; სახასიათო ბუნებრივი და ანთროპოგენური ლანდშაფტები; ბიომრავალფეროვნება, მათი დაცვა, კონსერვაცია.

გ.ზ) გეოგრაფიული გარსი და მისი ძირითადი კანონზომიერებები.

დ) საზოგადოებრივი გეოგრაფია:

დ.ა) გეოგრაფიული მდებარეობა და საზღვრები;

დ.ბ) ბუნე-ბრივი რესურსები (გავრცელება, მნიშვნელობა, მდგრადი გამოყენება); ბუნებრივი რესურსები და მეურნეობის დარგები; რესურსების კლასიფიკაცია ამოწურვადობის მიხედვით; მიწის, წყლის, აგროკლიმატური, ტყის, მსოფლიო ოკეანის რესურსები;

დ.გ) მოსახლეობა: მსოფლიოს დემოგრაფიული ვითარება (ისტორიული წარსულიდან დღემდე); სხვაობები და მსგავსებები ქვეყნების მიხედვით; მოსახლეობის რასები, ეთნიკური და რელიგიური სტრუქტურა (გავრცელება); შობადობა, მოკვდაობა, სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურა, შრომითი რესურსები;

დ.დ) რე-გიონების და ქვეყნების სოციალურ-დემოგრაფიული კლასიფიკაცია (სიცოცხლის ხანგრძლივობის, შობადობის, მოკვდაობის, ჯანდაცვის და განათლების დონის მიხედვით); დემო-გრაფიული გადასვლა; დემოგრაფიული პოლიტიკა;

დ.ე) მიგრაცია;

დ.ვ) ურბანიზაცია და განსახლება; მოსახლეობის სიმჭიდროვე; დასახლების ტიპები;

დ.ზ) მეურნეობის დარგები (ენერგეტიკა, სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, ტრანსპორტი, ვაჭრობა, მრეწველობა, კომუნიკაციები);

დ.თ) პოლიტიკური გეოგრაფია და გეოპოლიტიკა;

დ.ი) მსოფლიოს პოლიტიკური რუკის ფორმირება;

- დ.კ) ქვეყნების ტიპოლოგია ტერიტორიის სიდიდის, მოსახლეობის რიცხოვნობის, გეოგრაფიული მდებარეობის, ბუნებრივი რესურსების მიხედვით;
- დ.ლ) ქვეყნები მმართველობის ფორმის და ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობის მიხედვით;
- დ.მ) ქვეყნები საერთაშორისო სტატუსის და საგარეო პოლიტიკური კურსის მიხედვით;
- დ.ნ) მნიშვნელოვანი საერთაშორისო სამხედრო-პოლიტიკური და ეკონომიკური ორგანიზაციები (გაერთიანებები);
- დ.ო) ქვეყნები სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის მიხედვით (ჰუმანური განვითარების ინდექსი);
- დ.პ) რეგიონებად დაყოფის პრინციპები და ძირითადი რეგიონები; გაეროს ქვეყნების ტიპოლოგია;
- დ.ჟ) გლობალიზაციის პროცესი და გლობალიზაციის ინდექსი;
- დ.რ) კაცობრიობის მდგრადი განვითარების პერსპექტივა;
- დ.ს) უმნიშვნელოვანესი გლობალური პრობლემები: პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, ბუნებრივი და ანთროპოგენური; მათი მახასიათებლები და მოგვარების გზები.
- ე) საქართველოს გეოგრაფია:
- ე.ა) ტერიტორიის ფორმირება; მდებარეობა (ფიზგეოგრაფიული, გეოპოლიტიკური, სატრანსპორტო-გეოგრაფიული და სხვა) და საზღვრები; საქართველო და კავკასია; ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მოწყობა და რეგიონები;
- ე.ბ) ბუნება (მნიშვნელოვანი ფიზიკურ-გეოგრაფიული მახასიათებლები: რელიეფი, ჰავა, შიგა წყლები; ნიადაგები; მცენარეული საფარი და ცხოველთა სამყარო);
- ე.გ) ბუნებრივი რესურსები;
- ე.დ) მოსახლეობა (გეოგრაფია, აღწერა, დემოგრაფია, მიგრაცია, ურბანიზაცია, დასახლების ტიპები); მოსახლეობის ეთნიკური და რელიგიური სტრუქტურა;
- ე.ე) სახასიათო ბუნებრივი (ზღვის, მთის, ტყის, ბარის) და ანთროპოგენური (აგარული, ინდუსტრიული) ლანდშაფტები;
- ე.ვ) ინფრასტრუქტურა; მეურნეობის დარგები;
- ე.ზ) კულტურული მრავალფეროვნება;

ე.თ) საქართველო და ჰუმანური განვითარების ინდექსი; საქართველოს პარტნიორი ქვეყნები და საერთაშორისო ორგანიზაციები.

ე.ი) გარე-მოსდაცვითი პრობლემები და სტიქიური მოვლენები; ბუნების დაცვა (სამთავრობო და არა-სამთავრობო ორგანიზაციების როლი, დაცული ტერიტორიები, წითელი წიგნი და სხვა).

სამოქალაქო განათლება

ა) საზოგადოებრივი მეცნიერებების საფუძვლები და ძირითადი ცნებები:

ა.ა) სამყაროს, ადამიანისა და საზოგადოების წარმოშობის ძირითადი თეორიები;

ა.ბ) პიროვნული განვითარების კანონზომიერებები;

ა.გ) მდგრადი განვითარების თეორია;

ა.დ) საზოგადოების განვითარების კანონზომიერებათა შესახებ ძირითადი თეორიები;

ა.ე) კულტურის არსი, რაობა და მისი მრავალფეროვნება;

ა.ვ) მეცნიერება და მეცნიერული აზროვნების ძირითადი თავისებურებები;

ა.ზ) რელიგია, როგორც კულტურული ფენომენი;

ა.თ) საზოგადოებრივი მეცნიერებების ძირითადი მიმართულებები და ობიექტები.

ბ) საზოგადოებრივ მეცნიერებებში გამოყენებული ძირითადი მეთოდები:

ბ.ა) კითხვები, თეორია, ჰიპოთეზა, გამოცდა და შეფასება

ბ.ბ) დაკვირვება და ექსპერიმენტი;

ბ.გ) მსჯელობა – ფაქტი და მოსაზრება;

ბ.დ) სოციალური სტატისტიკა და ანალიზი;

ბ.ე) შედარებითი ანალიზი;

ბ.ვ) მიზეზ-შედეგობრივი ანალიზი (აუცილებელი და საკმარისი პირობები)

ბ.ზ) სიტუაციური ანალიზი.

ბ.თ) პრაქტიკული კვლევა (Action Research);

გ) ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები:

- გ.ა) ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების საფუძვლები;
- გ.ბ) მათი განვითარების ძირითადი ისტორიული ეტაპები;
- გ.გ) უფლებებისა და თავისუფლებების არსი;
- გ.დ) ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების კლასიფიკაცია;
- გ.ე) ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების განმსაზღვრელი ფუძემდებლური დოკუმენტები.
- დ) კონფლიქტი და მშვიდობის მშენებლობა:
  - დ.ა) კონფლიქტი: მისი მართვა, გადაჭრა, ტრანსფორმაცია, კონფლიქტის ანალიზის ტექნიკები;
  - დ.ბ) კონფლიქტურ სიტუაციაში ქცევის სტრატეგიები და ტიპები;
  - დ.გ) მშვიდობა, როგორც პროცესი – მისი არსი და სწავლების სტრატეგიები;
  - დ.დ) ფორმალური და არაფორმალური სამშვიდობო განათლება.
- ე) მშვიდობიანი თანაარსებობა და მრავალფეროვანი გარემო:
  - ე.ა) უმრავლესობა, უმცირესობები, მოწყვლადი ჯგუფები;
  - ე.ბ) თანასწორობა და დისკრიმინაცია;
  - ე.გ) ინტეგრაცია და ასიმილაცია;
  - ე.დ) სტერეოტიპები;
  - ე.ე) ტოლერანტობა: მისი არსი და განზომილებები.
- ვ) დემოკრატიის არსი და მისი ძირითადი ინსტიტუტები:
  - ვ.ა) დემოკრატიის მიზნები, ღირებულებათა საფუძვლები და პრინციპები;
  - ვ.ბ) დემოკრატიის განვითარების ძირითადი ისტორიული ეტაპები;
  - ვ.გ) დემოკრატიული ინსტიტუტები და მათი მნიშვნელობა საზოგადოების განვითარებაში.
- ზ) ძირითადი საზოგადოებრივი ინსტიტუტები და მათი ურთიერთქმედება:
  - ზ.ა) საზოგადოებრივი ინტერესები და სამოქალაქო საზოგადოება;
  - ზ.ბ) საზოგადოებრივი ინსტიტუტები და სისტემები;

ზ.გ) სამოქალაქო საზოგადოების ძირითადი კომპონენტები: არასამთავრობო ორგანიზაციები, მედია, ინტერესთა ჯგუფები და არაფორმალური საზოგადოებრივი გაერთიანებები;

ზ.დ) სამოქალაქო მონაწილეობა.

თ) მოქალაქეობა და მისი ასპექტები:

თ.ა) მოქალაქეების სოციალური როლები;

თ.ბ) მოქალაქის უფლებები, მოვალეობები და პასუხისმგებლობა;

თ.გ) მოქალაქის როლი ქვეყნის დემოკრატიაში;

თ.დ) საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში მოქალაქის ინფორმირებული, დაფიქრებული და ეფექტური მონაწილეობის ფორმები.

თ.ე) სახელმწიფოს კონსტიტუციური დემოკრატის ჯანსაღი ფუნქციონირების ხელშეწყობა.

ი) გლობალური პრობლემები და მისი მოგვარების გზები:

ი.ა) სიცოცხლის უფლება და ბავშვთა სიკვდილიანობა;

ი.ბ)) სოციალური დაავადებები – ალკოჰოლიზმი და ნარკომანია;

ი.გ) არასრულწლოვანთა დამნაშავეობა;

ი.დ) განათლება და მისი ხელმისაწვდომობა;

ი.ე) დევნილები და ლტოლვილები;

ი.ვ) სიღარიბე და მისი დამლევის გზები;

ი.ზ) ადამიანი და გარემო;

ი.თ) მდგრადი განვითარება და მისი ასპექტები;

ი.ი) არათანაბარი განვითარება და კორუფცია;

ი.კ) ტრეფიკინგი;

ი.ლ) სახელმწიფოს ძლიერების თანამედროვე მახასიათებლები და გლობალიზაცია;

ი.მ) საქართველოს ურთიერთობების პრინციპები მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან;

ი.ნ) საერთაშორისო სახელმწიფოთაშორისი და არასამთავრობო ორგანიზაციები.

კ) სახელმწიფოსა და სამართლის განვითარების ძირითადი თეორიები:

- კ.ა) მმართველობა და თვითმმართველობა;
- კ.ბ) ძირითადი პოლიტიკური თეორიები და მათი არსი;
- კ.გ) სახელმწიფოს ნიშნები, ფუნქციები, მოწყობა;
- კ.დ) სახელმწიფოს ტიპები: მმართველობის ფორმები, საზოგადოებრივი წესწყობილება და პო-ლიტიკური რეჟიმები;
- კ.ე) სახელმწიფოს წარმოშობა საქართველოში და მისი განვითარების ეტაპები;
- კ.ვ) სამართლის წარმოშობა და განვითარება;
- კ.ზ) სამართლებრივი სახელმწიფო და მისი მახასიათებლები;
- კ.თ) კანონის უზენაესობა და კანონიერება;
- კ.ი) სამართლებრივი კულტურა;
- კ.კ) საერთაშორისო სამართალი (ჰუმანიტარული, სისხლის სამართალი, გარემოსდაცვითი, ადამიანის უფლებების, შრომის და ა.შ.) და მისი მნიშვნელობა;
- კ.ლ) საქართველოს სახელმწიფოს კანონმდებლობა და მისი კავშირი საერთაშორისო სამარ-თალთან (საქართველოს კონსტიტუცია).
- ლ) ეკონომიკის ძირითადი ცნებები, კატეგორიები და თეორიები:
  - ლ.ა) ძირითადი ეკონომიკური სისტემები;
  - ლ.ბ) ეკონომიკური კატეგორიები და კანონზომიერებები;
  - ლ.გ) ბაზრები და მათი ტიპები;
  - ლ.დ) ეკონომიკური საქმიანობის ტიპები, სტიმულები და კეთილდღეობა;
  - ლ.ე) ფული და მისი ფუნქციები;
  - ლ.ვ) ბიზნესის ორგანიზაცია და დაფინანსება;
  - ლ.ზ) საზოგადოებრივი სარგებლობის საქონელი და მომსახურება;
  - ლ.თ) სოციალურ-ეკონომიკური უსაფრთხოება და პოლიტიკა;
  - ლ.ი) პროფესიონალიზმი და ცოდნის ეკონომიკა;
  - ლ.კ) ეკონომიკური ურთიერთობების გარემო;

ლ.ლ) სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციები.

მუხლი 41. სწავლების მეთოდები

ა) სასწავლო პროცესის დაგეგმვა:

ა.ა) საზოგადოებრივ მეცნიერებათა საგნობრივ პროგრამაზე დაყრდნობით გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სასწავლო მიზნების, შესაბამისი ამოცანებისა და მოსალოდნელი შედეგების განსაზღვრა;

ა.ბ) საზოგადოებრივ მეცნიერებათა საგნობრივ პროგრამაზე დაფუძნებული ისეთი სასწავლო გეგმის შედგენა, სადაც მოსწავლე სასწავლო პროცესის აქტიური მონაწილეა და რომელიც ითვალისწინებს მოსწავლეთა ცოდნას, ინტერესებს, შესაძლებლობებს, შეხედულებებსა და გამოცდილებას;

ა.გ) საზოგადოებრივ მეცნიერებათა საგნობრივ პროგრამაზე დაფუძნებული სწავლა-სწავლების ეფექტური სტრატეგიების განსაზღვრა, რომელიც ორიენტირებულია მოსწავლეებში გააზრებული და საფუძვლიანი ცოდნის შექმნასა და უნარ-ჩვევების გამომუშავება-განვითარებაზე;

ა.დ) მიზნის შესაბამისი შეფასების ისეთი ტიპებისა და ფორმების შერჩევა, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება არა მარტო გამოვლინდეს მოსწავლეთა შესაძლებლობანი და შეფასდეს მათი ცოდნა და უნარ-ჩვევები, არამედ ხელი შეეწყოს სწავლა-სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას;

ა.ე) შეფასების კრიტერიუმების განსაზღვრა და შეფასების ცხრილებისა და სქემების შედგენა შემდეგი ტიპის აქტივობებისათვის: პრობლემის იდენტიფიკაცია, ინფორმაციის მოძიება, პრობლემის გადაჭრის ალტერნატიული გზების განსაზღვრა და მათი ეფექტურობის შეფასება, ისტორიულ-გეოგრაფიული საშუალებების გამოყენება, ისტორიულ-გეოგრაფიული წყაროებისა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საკითხების ანალიზი, ისტორიული და გეოგრაფიული კვლევის დაგეგმვა, ჩატარება და პრეზენტაცია, საზოგადოებრივი მეცნიერებების თემებზე საკლასო დისკუსიებში მონაწილეობა, სხვა-დასხვა ტიპის წერიტი დავალებების შესრულება და სხვა;

ა.ვ) სასწავლო პროცესის ეფექტურად წარმართვისათვის საზოგადოებრივი მეცნიერებების და სხვა საგნობრივი ჯგუფების მასწავლებლებთან თანამშრომლობა და ერთობლივი სტრატეგიების შემუშავება – ინტეგრირებული გაკვეთილებისა და სხვადასხვა არასაკვეთილო აქტივობების ერთობლივი დაგეგმვა;

ა.ზ) საზოგადოებრივი მეცნიერებების სწავლების პროცესის დაგეგმვისას საფეხურებს შორის უწყვეტობის პრინციპის გათვალისწინება.

ა.თ) სასწავლო პროცესისათვის იმ ტიპის აქტივობების დაგეგმვა, რომლებიც მოსწავლეებს განუვითარებს სოციალურ და სამოქალაქო კომპეტენციებს - საკუთარი აზრის დაფიქსირება და დაცვა, განსხვავებული აზრის პატივისცემა და გათვალისწინება, ერთობლივი გადაწყვეტილების მიღება, სხვისი უფლებების პატივისცემა, ტოლერანტობა, კონფლიქტების პრევენცია და მოგვარება, დემოკრატიული პრინციპების აღიარება და სხვ.

ბ) სასწავლო პროცესის წარმართვა:

ბ.ა) საზოგადოებრივი მეცნიერებების სწავლის მოტივაციის ამაღლების სტრატეგიების გამოყენება;

ბ.ბ) მოსწავლეებში, საზოგადოებრივი მეცნიერებების ცოდნის გაღრმავებისა და უნარების განვითარების მიზნით, თანამედროვე პედაგოგიური მეთოდებისა და აქტივობების გამოყენება.

ბ.გ) აქტივობების იმგვარად წარმართვა, რომ მოსწავლეებს განუვითარდეთ კვლევითი უნარი, და შეძლონ როგორც სხვათა, ასევე საკუთარი კვლევების კრიტიკული შეფასება;

ბ.დ) მოსწავლეებში საზოგადოებრივი მეცნიერებების საკითხებზე სადისკუსიო და წერითი უნარების განვითარებისათვის ხელშეწყობა;

ბ.ე) საზოგადოებრივი მეცნიერებების სწავლის პროცესში ყველა მოსწავლის (მათი ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით) მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფა (ჯგუფურ მუშაობებში და პროექტებში მონაწილეობა, სხვადასხვა ღონისძიებების ერთობლივი დაგეგმვა და განხორციელება და სხვ.).

ბ.ვ) საზოგადოებრივი მეცნიერებების სწავლებისას საგანთაშორისი კავშირების დამყარება, რათა მოსწავლეებმა შეძლონ ცოდნის ტრანსფერი – ერთ საგანში მიღებული ცოდნის სხვა შინაარსობრივ კონტექსტში გადატანა და გამოყენება.

ბ.ზ) აქტივობების იმგვარად წარმართვა, რომ მოსწავლეებმა შეძლონ მიღებული ცოდნის ყოველდღიურ ცხოვრებასთან დაკავშირება;

ბ.თ) მოსწავლეთათვის ხელმისაწვდომი და მოხერხებული ისტორიულ-გეოგრაფიული საშუალებების, მედია და ტექნოლოგიური რესურსების გამოყენება (საჭიროების შემთხვევაში თავად შექმნა);

ბ.ი) საზოგადოებრივი მეცნიერებების სწავლა-სწავლების პროცესის იმგვარად წარმართვა, რომ მოსწავლეებს გამოუმუშავდეთ საკუთარი სწავლის პროცესის დამოუკიდებლად მართვის უნარი.

ბ.კ) სასწავლო პროცესის იმგვარად წარმართვა, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებში სემიოტიკური კომპეტენციის განვითარებას – რუკის, ფოტოს, დიაგრამის, სქემის და ა.შ.

საშუალებით გადმოცემული ინფორმაციის გააზრების, ინტერპრეტირების და ნიშანთა ერთი სისტემიდან მეორეში გადატანის უნარის განვითარება.

გ) შეფასება:

გ.ა) საზოგადოებრივი მეცნიერებების სასწავლო მიზნების შესაბამისი შეფასების კრიტერიუმებისა და სქემების შედგენა და გამოყენება;

გ.ბ) საზოგადოებრივ მეცნიერებებში მოსწავლეთა პროგრესისა და მიღწევების მონიტორინგის წარმართვა;

გ.გ) საზოგადოებრივ მეცნიერებებში მოსწავლეთა საჭიროებების, პროგრესისა და მიღწევების აღნუსხვა, ანალიზი და ანგარიშის სახით წარმოდგენა;

გ.დ) მომავალი სასწავლო პროცესის დასაგეგმად შეფასების მონაცემების გამოყენება;

საკუთარი პედაგოგიური საქმიანობის შეფასება; მის მიერ გამოყენებული თანამედროვე სწავლების კონცეფციების, მეთოდებისა და ტექნიკის კრიტიკულად შეფასება.

დ) ისტორიის, გეოგრაფიისა და სამოქალაქო განათლების სწავლება მოსწავლის პიროვნული, კულტურული განვითარებისა და ესთეტიკური აღზრდის უზრუნველსაყოფად:

დ.ა) ისეთი დავალებებისა და აქტივობების შერჩევა ან მოფიქრება, რომლებიც დაეხმარება მოსწავლეებს შემოქმედებითი უნარის განვითარებაში;

დ.ბ) ისეთი დავალებებისა და აქტივობების შერჩევა ან მოფიქრება, რომლებიც ხელს უწყობს მოსწავლეებში კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარებას;

დ.გ) ისეთი დავალებებისა და აქტივობების შერჩევა ან მოფიქრება, რომლებიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებში ეთიკური ღირებულებების გამომუშავებასა და მაღალი გემოვნების განვითარებას;

დ.დ) ისეთი დავალებებისა და აქტივობების შერჩევა ან მოფიქრება, რომლებიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებში ცოდნაზე დაფუძნებული პატრიოტიზმის განვითარებას;

დ.ე) ისეთი დავალებებისა და აქტივობების შერჩევა ან მოფიქრება, რომლებიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეების პროფესიული ორიენტაციის ჩამოყალიბებას.

დ.ვ) ისეთი დავალებებისა და აქტივობების შერჩევა, რომლებიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებში სამოქალაქო ღირებულებების ჩამოყალიბებასა და განვითარებას.